

Föreningsidrott och alkohol: Finlandssvenska idrottares förhållande till idrott och alkohol

Kyösti Linna

Åbo Akademi & Stockholms universitet

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652-7224) 2006-11-01

Copyright © Kyösti Linna 2006. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Idrott och alkohol – ett laddat förhållande med en lång historia; rörelseantropologer pekar i sammanhanget på den historiska evolutionen från fest och lek till fest och idrott, där alkoholen alltmer kommit att representera festen och bli ett autonomt inslag, alkoholkonsumtion för dess egen skull. Idag handlar det om både åskådarnas och utövarnas umgänge med alkoholen. Det rena missbruket av alkohol är ett mångfacetterat problemområde, med ibland svåra medicinska och sociala konsekvenser, och, i en idrottslig kontext, konsekvenser också för sporten. Bruk och missbruk av alkohol är därtill ett fenomen med ekonomiska förgreningar på olika nivåer i samhället. Det är också en internationell företeelse; i den mån alkoholproblem överhuvud taget förekommer i ett samhälle kan man räkna med att problembilden avspeglas i idrotten. Ju mer omfattande samhällsligt problem det är, desto svårare idrottsligt problem är det. Situationen i de nordiska länderna får nog betraktas som relativt lindrig i förhållande till länder som till exempel Storbritannien och Australien.

Förra året publicerade Mats Trondman en studie av svenska ungdomars alkoholvanor och idrottsintresse på idrottsforum.org. Nu kan vi presentera en motsvarande studie från Finland, om än i något blygsammare skala. Kyösti Linnas Pro Gradu-arbete vid Åbo Akademi handlade om idrottande ungdomars alkoholvanor, och involverade en enkätstudie av 200 finlandssvenska ungdomar 16–20 år, dels i Österbotten, dels i Nylands län, dels aktiva inom idrotten, dels helt utan föreningsidrottsligt engagemang. Med reservation för de metodologiska begränsningarna konstaterar Linna några tydliga tendenser i materialet som han kan relatera till tidigare studier i Finland, och som också har stöd i Trondmans material av svenska ungdomar. Linna konstaterar att inte bara har alkoholen blivit en del av idrottskulturen, idrottsrörelsen förefaller därtill inte vara beredd att ta tag i problematiken.

Inledning och bakgrundsfaktorer

Idrott är något som berör. Allt fler i dagens samhälle ägnar sig åt idrott på något sätt. Nya faciliteter i form av simhallar, träningssalar, idrottshallar och helt nya idrottsgrenar ger människor möjligheten att ägna sig åt idrott på sin fritid. Barn och ungdomar ägnar sig åt idrott. Mammor och pappor ägnar sig åt idrott via sina barns idrottande. På samma gång får

man information från olika dagstidningar och televisionen om olika idrottsevenemang från världens alla hörn. Tävlings- och matchresultat blir för många något som hör vardagen till.

Ett aktivt idrottande och ett deltagande i någon idrottsförening anses också som någonting hälsofrämjande och positivt i barns och ungdomars personliga utveckling. Allt fler av dagens barn och ungdomar har idrott i någon form som deras viktigaste fritidssysselsättning. En stor del av dessa är också medlemmar i någon idrottsförening eller tar del i någon organiserad idrottsverksamhet. Med en ökad tränings- och tävlingsintensitet lägger ungdomar allt mer tid på sitt idrottande. Utifrån detta kan man se idrottsföreningen som en av de viktigaste uppfostringsmiljöerna vid sidan av skolan och hemmet. Med ett aktivt idrottande och ett deltagande i en idrottsförenings verksamhet lär sig de unga att värna om sin fysiska kondition på samma gång som de umgås i ett positivt socialt umgänge.

Idrottens förändring

Idrotten och ungdomsidrotten har genomgått förändringar under årens gång. Tidigare byggde deltagandet i den organiserade idrotten mycket på estetik och individuellt hälsofrämjande. Dagens idrott, toppidrotten eller det vi kallar för sport har ändå till viss del förändrat dessa ideal om ett sunt leverne och en strävan till det man kallar ”en sund själ i en sund kropp”. Dagens toppidrott antas ha separerat till ett avskilt område inom idrotten med sina värderingar och eftersträvanden. Detta i sin tur har på sitt sätt format de eftersträvanden man haft t.ex. inom ungdomsidrotten. Det är heller inte längre helt omöjligt att förknippa faktorer som användning av otillåtna medel i form av dopning eller alkohol och andra droger till idrotten. Många i samhället förekommande negativa aspekter kan man således också finna inom idrotten (Gustavsson, 2000; Ilmanen, 2003; Lindfelt, 1999). Dessa förändringar ställer idrotten med hela dess verksamhet på kant. Hur samhällsnyttig kan idrotten anses vara och på vilket sätt påverkas ungdomsidrotten och dess verksamhet? Mycket tyder på att idrotten och ungdomsidrotten i många fall enbart strävar mot bättre idrottsliga prestationer och att frågor angående negativa aspekter som användning av alkohol och andra droger lämnas åt sidan. Eftersträvandet av idrottsliga framgångar och en utveckling av de individuella kunskaperna inom en viss idrottsgren har givetvis ett högt värde men borde man inom föreningarna ta upp mer hälsorelaterade frågor?

Studiens grundfrågor

Denna artikel är en förkortning av mitt Pro Gradu-arbete och de resultat och bakgrundsfaktorer jag tagit fram angående ungdomars idrottande och deras förhållande till alkohol. Som det inledningsvis kommer fram har de ideal man haft inom idrotten förändrats under den senaste tiden. Man har via forskning också kunnat påvisa att en användning av alkohol idag har en rätt stor del i den organiserade ungdomsidrotten. Alkohol och idrott har under en längre tid haft ett intimt förhållande. Många av dagens större (och mindre) idrottsevenemang blir sponsorerade av företag i alkoholbranschen och många idrottslag har alkoholkampanjer på sina spelkläder (Collins & Vamplew, 2002; Donnelly & Young, 2001). De målsättningar man har inom idrottsföreningarna om en hälsofrämjande verksamhet blir i

många fall enbart koncentrerade kring den idrottsliga prestationen. Frågor om användning av droger lämnar i skymundan. Idrott handlar till stor del om att ta ansvar för sin kropp och fysiska kondition, därför har idrottsföreningar också stor potential i att lyckas med en hälsofrämjande verksamhet i fråga om alkohol och droger. Man kan säga att frågor om alkohol blir allt för ofta bara något som hör till retoriken i festtalen, i själva verket görs inte så mycket.

Mitt arbete angående unga idrottares attityder till alkohol och alkoholvanor grundades på de forskningsresultat som bl.a. Trondman (2005) tagit fram angående svenska ungdomars idrottande och användning av alkohol, och motsvarande vad Kannas et al. (2002) och Koski (2000) tagit fram angående samma ämne i Finland. Syftet för mitt arbete blev att undersöka hur finlandssvenska idrottande ungdomar mellan åldrarna 16 och 20 förhåller sig till alkohol och på vilket sätt deltagandet i den organiserade idrotten påverkar deras attityder till användning av alkohol. Dessa resultat ställdes sedan i jämförelse med tidigare resultat som man fått fram inom området. Till min undersökning hade jag valt att jämföra både idrottsligt aktiva (inom föreningsidrotten) finlandssvenska ungdomar med inte idrottsligt aktiva finlandssvenska ungdomar. Det totala antalet respondenter till undersökningen uppgick till 200, varav hälften hörde till den organiserade idrotten. Andelen respondenter kan inte ses som tillräcklig för att dra några långtgående slutsatser, men man kan ändå se vilka tendenserna är i frågan.

Jag vill med denna artikel lyfta fram och diskutera tidigare undersökningsresultat angående idrott och alkohol och de resultat jag fick fram med min undersökning.

Idrott som en del av uppväxten

Idrott anses fungera som hälsofrämjande på många sätt både för vuxna som för barn. Det är i vissa fall svårt att riktigt sätta tummen på vilka sätt den fungerar som hälsofrämjande rent fysiologiskt för barn eftersom ett barn annars också så ofta är i rörelse. Uppfattningen man haft om användningen av alkohol och andra droger har också varit att ett idrottande leder bort från detta. När ett barn eller en ungdom tar del i en idrottsförenings verksamhet är denna borta från ”gatan” och olika ohälsosamma influenser som kan finnas i deras omgivning. Sociologen Erik Allardt (2001) anser att idrotten inte enbart uppfostrar utan också för ihop olika samhällsskikt och ökar den sociala aktiviteten.

Också inom de olika idrottsförbunden ser man idrott som någonting positivt för den personliga uppväxten och angående alkohol och andra droger. I den finska idrottsorganisationen Nuori Suomi:s rapport från 2001 beskriver man deltagandet för barn i organiserad idrottsverksamhet enligt följande:

För barn och ungdomar är idrotten en viktig del av uppväxten. Deltagandet i organiserad idrottsverksamhet är en värdefull och viktig erfarenhet för barn och ungdomar. Det är en fascinerande värld av upplevelser, vilket man inte kan hitta någon annanstans. Idrotten är en viktig uppväxtmiljö vid sidan av familjen, skolan och kompisarna. Idrottsaktiviteten ger en möjlighet till att dela upplevelser med ungdomar i samma ålder, men också med många vuxna. En god idrottsorganisation låter dess deltagare

integrera i gruppen och lägger grunden för en positiv social situation. Barnens och ungdomarnas idrott är som bäst ett medel för utveckling för hela familjen.

Också det svenska riksidrottsförbundet ser förebyggandet mot användning av alkohol och droger som någonting viktigt för hela verksamheten. Man beskriver sina riktlinjer för alkohol och tobak enligt följande: ”Vi vill inom idrottsrörelsen bedriva vår idrott så att den utvecklar människor positivt såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt, inom idrotten lär vi oss också hur kroppen fungerar och tar ställning mot sådant som är skadligt och nedbrytande, t.ex. användandet av droger.” Man tar också upp hur idrottsföreningen med dess ledare skall fungera som ”vägvisare” i frågan om alkohol, man anser att idrottsföreningen skall vara en trygg miljö också ur alkoholsynpunkt.

En av hörnstenarna inom den organiserade idrotten utifrån det ovan nämnda blir alltså att måna om den personliga utvecklingen och att försöka motarbeta negativa saker, som användning av droger.

Idrott och alkohol

Idrott håller borta ungdomar från gatan men håller den bort dem från alkohol och andra droger? Många studier har tyvärr visat att man inte helt kan lita på detta. Användning av alkohol har visat sig vara vanligare bland idrottare än vad man trott. Som det inledningsvis kommer fram har man redan under en längre tid kunnat koppla ihop alkohol med idrott. Collins & Vamplew (2002) skriver i sin bok *Mud, Sweat and Beers. A cultural History of Sport and Alcohol* att fastän inställningarna till alkoholens skadeverkningar förändrats under åren, så har idrott och alkohol alltid varit kopplade tillsammans. Den användning av alkohol som idag existerar inom idrotten har delvis enligt dem uppstått från viktoriaerna och deras sätt att använda öl som ett sätt att bygga upp deras mod med. Alkoholen kan alltså spåras till många olika delar av idrotten och inom idrottskulturen. Många av dagens större (och mindre) idrottsevenemang blir sponsorerade av något företag i alkoholbranschen och försäljning av öl hör inte till ovanligheterna vid fotboll- och ishockeymatcher. Det är heller inte ovanligt att olika fotbolls- och ishockeylag har något ölmärke på sina spelskjortor. Hur hälsofrämjande kan man således säga att idrotten är om en stor del av dess verksamhet kan förknippas till en användning av alkohol? Som det ovan kommer fram är alkoholens koppling till idrotten inte någon ny sak den har följt med redan en längre tid. Man kan dock påstå att idrottens kommersialisering och medias påverkan hjälper till att sprida och synliggöra det ännu mera. Sociologen Erik Allardt (2001) anser att den så kallade motionsidrotten och tävlingsidrotten idag ofta ställs mot varandra. Han menar att motionsidrottens roll är att främja människors hälsa och välbefinnande medan tävlingsidrotten ofta förknippas med negativa saker såsom dopning och olika misstänk-samma ekonomiska kopplingar. Med tanke på vilken roll idrotten haft i uppbyggandet av många nationers självkänsla och hur många människor som följer toppidrotten, är det synd att den blivit förknippad med så många negativa aspekter. Hur förhåller sig unga idrottare till den alkoholreklamen som de ser på olika idrottsevenemang eller på spelskjortorna till sina favoritspelare?

Idrott och alkohol i Norden

Användning av alkohol i rent berusningssyfte kan främst förknippas med de nordiska länderna i Europa. Undersökningar kring ungdomars drickande av alkohol runt om i Europa tyder på att de nordiska länderna med Finland, Sverige, Danmark, Norge skiljer sig från t.ex. de sydeuropeiska i drickande av alkohol i berusningssyfte. I de nordiska länderna koncentreras drickandet mera till veckosluten där fall av kraftig berusning inte hör till ovanligheterna. Drickandet kan alltså sägas bli ett problem först när det leder till ett missbruk och till direkt skada för personen. Problem som detta har visat sig förekomma rätt ofta i de nordiska länderna.

Frågor kring unga idrottares förhållande till alkohol i Finland och Sverige har vaknat på grund av att man kunnat notera en större användning av alkohol än vad man väntat sig bland de yngre idrottarna (bl.a. Kannas, Vuori, Seppälä, Tynjälä, Villberg, Välimaa, Ojala 2002; Heinonen 2001, Koski 2000; Trondman 2005). Kannas et al., (2002) har i sitt arbete ”Suojaako urheiluseuratoiminta nuoria päihteiltä ja tupakalta?” (Skyddar idrottsföreningsverksamheten från användning av alkohol och tobak?) använt sig av de undersökningsresultat som tagits fram av WHO år 2002 angående ungdomars hälsa runt i Europa. Man hade för arbetet sammanställt det material som man fått fram i Finland från finskspråkiga niondeklassister från åren mellan 1986 och 2002 angående deras kopplingar till alkohol och idrott. I undersökningen kom det fram att deltagare i föreningsidrotten inte rökte lika mycket som de som inte var med i någon idrottsförening, däremot använde de som var aktiva i någon idrottsförening märkbart mer snus än de som inte var aktiva. Det kom fram i undersökningen att ungdomar använde alkohol oberoende om de idrottade eller inte. År 2002 använde 13% av pojkar aktiva inom idrottsföreningar alkohol varje vecka, motsvarande siffra för flickor var 11%. Denna siffra var 16% och 14% för de inte aktiva. Månadsvis drack däremot idrottsligt aktiva ungdomar i idrottsföreningar aningen mer än inte aktiva, för pojkar 50% vs 46% och för flickor 52% vs 51%. Den största andelen helnyktra visade sig finnas bland de inte aktiva i någon idrottsförening. Denna skillnad kunde man enligt Kannas et al., (2002) se redan från år 1990 och framåt. År 1998 hade aktiva inom någon idrottsförening varit berusade åtminstone fyra gånger mer än inte aktiva, medan man år 2002 inte kunde se denna skillnad. År 2002 uppgav 37% av de 15 åriga pojkar som var aktiva i någon idrottsförening att de varit ordentligt berusade minst fyra gånger, bland inte aktiva var det 31%.

Även tidigare undersökningar hade gjorts kring ämnet i Finland. År 1987 publicerade Kannas & Vuolle sin artikel ”Huippuurheilujoiden alkoholinkäyttö – myytti vai todellisuutta?” (Elitidrottarnas användning av alkohol – myt eller sanning?). I denna artikel tog man också upp skillnader mellan olika idrottsgrenar och användning av alkohol. Man hade kommit fram till att lagidrottare överlag använde mer alkohol än de individuella idrottarna. Andra undersökningar har gett liknande resultat angående skillnader mellan lagidrottare och individuella idrottare och deras användning av alkohol (bl.a. Koski, 2000).

Inom det svenska riksidsrottsförbundet har man tagit upp frågor angående droger redan sedan 1972. I undersökningar gjorda på 1980-talet i Sverige angående ungdomars alkoholvanor och deras föreningstillhörighet kom man fram till att 45 procent av medlemmarna i idrottsföreningar dricker mer vin, sprit och öl än genomsnittsförbrukarna. Mats Trondman sammanställer i sin artikel från 2005 ”Träna och supa till helgen: Om föreningsidrott, soci-

alt kapital och alkohol i unga vuxnas liv” undersökningsresultat som man tagit fram genom studien Unga vuxna angående ungdomars idrottande och alkoholvanor. De resultat man här fått fram påminner mycket om de resultat man fått fram i Finland. Det visade sig att ungdomar som idrottade eller hade idrott som sitt huvudintresse också använde mer alkohol än övriga unga. Undersökningen riktade sig på de idrottande ungdomarnas alkoholvanor så att säga utanför den organiserade idrotten och dess verksamhet. Det kom fram i undersökningen att lagidrottare konsumerar större mängder alkohol än individuella idrottare vid sidan av idrotten. Även elitidrottare visade en större alkoholkonsumtion än övriga unga. Den allmänna uppfattningen man haft om främst elitidrottare är att de på grund av sin tränings- och tävlingsintensitet inte kan använda så mycket alkohol. Resultaten ur denna undersökning visade dock motsatsen. Enligt de undersökningar man gjort förekommer det alltså en konsumtion av alkohol bland idrottsligt aktiva unga personer. I detta skede bör man dock lyfta fram att idrottande unga främst i Finland inte hör till storkonsumenterna eller till den största problemgruppen i samhället i fråga om användningen av alkohol. Speciellt idrottare på elitnivå hade visat något lägre bruk av alkohol än övriga personer.

Varför dricker idrottande ungdomar? Borde inte idrottandet och deltagandet i någon idrottsförenings verksamhet förebygga användningen av alkohol? Collins & Vamplew (2002) skriver att unga idrottare många gånger kan se dem själva som immuna mot alkoholens skadeverkningar och att de ibland till och med ser dess användning som något som höjer deras prestationer. Användningen av alkohol bland idrottare behöver givetvis inte vara något som enbart förekommer i samband med själva idrottande, t.ex. i bussen på väg hem från tävlingar och matcher. Ett kraftigt drickande kan också förekomma bland lagmedlemmar så att säga på fritiden eller i samband med av idrottsföreningen ordnade fester och tillställningar.

Idrottande ungdomar är ofta starka och självsäkra människor med ett stort socialt nätverk vilket i vissa fall också kan vara till nackdel. Kannas et al. (2002) anser att det finns faktorer som tyder på att de äldre åldersgrupperna bland idrottande pojkar har tagit alkoholkulturen som en slags subkultur. Många olika faktorer spelar in i ungdomars alkoholvanor och sambandet i deras deltagande i idrottsrörelsen. Barn och ungdomar, som tar del i den organiserade ungdomsidrotten, påverkas av den kultur som förekommer inom idrottsföreningarna. Eftersom alkoholen har haft en så pass stor del inom idrottskulturen kan man komma till den slutsatsen att den existerande alkoholkulturen inom idrotten också medvetet eller omedvetet påverkar de idrottande ungdomarna.

Alkoholens starka position i idrotten är en problematisk fråga för idrottsföreningarna. Idrottsföreningar kämpar från förut med att få sin verksamhet att verka hälsofrämjande vid sidan av andra utmaningar. Enligt sociologen Pasi Koski (2000) har idrott och nykterhet haft ett motsägelsefullt förhållande. Man har alltid lyft fram idrottarnas hälsosamma livsstil och deras funktion som förebilder, på samma gång som man lyft fram idrotten som uppfostringsmiljö. Å andra sidan, skriver Koski (2000), har man ändå alltid vetat att idrottare ”bara är vanliga människor” med en större böjelse för rusmedel.

Föreningsidrott och alkohol i Svenskfinland

I min undersökning deltog som jag inledningsvis nämner 200 finlandssvenska ungdomar både aktiva inom den organiserade föreningsidrotten likasom inte aktiva inom den organiserade föreningsidrotten. På vilken nivå ungdomarna idrottar varierar mellan respondenterna. Några av respondenterna tävlar inom sina idrottsgrenar på en absolut toppnivå medan andra är aktiva på en något lägre nivå. Som jag redan nämnt var antalet på respondenterna inte så stort att man kunde dra några slutgiltiga slutsatser men det räcker som en introduktion och en jämförelse med tidigare undersökningar i ämnet. Undersökningen visar också vilka tendenserna är angående unga finlandssvenska idrottares alkoholvanor.

Jag ville med undersökningen för det första jämföra finlandssvenska idrottares alkoholvanor med de undersökningsresultat man tidigare tagit fram i Finland och Sverige. I mitt intresse var också att se vilka mekanismer som eventuellt kan leda till användning av alkohol bland idrottare. Jag valde att koncentrera mig på frågor kring skillnader i idrottsgrenar, tränarens inverkan, träningsmängd, tid med lagkompisar vid sidan av idrottsföreningens verksamhet och den så kallade alkoholreklamen inom idrotten och vilken påverkan den har på idrottande unga människor. Med undersökningen önskade jag att få en inblick i hur en idrottsförening kan fungera som en uppväxtmiljö för unga människor och om den fungerar som hälsofrämjande. För att kunna ”mäta” det hälsofrämjande hade jag koncentrerat mig kring frågor angående användningen av alkohol.

Undersökningen utfördes med hjälp av enkätfrågor. Respondenterna var i åldrarna mellan 16 och 20 år. Den största delen av enkäterna delades ut i Österbotten (västra Finland) och i Nylands län (huvudstadsregionen). Intressant i det hela är att Österbotten genom undersökningar visat den lägsta användningen av alkohol bland alla län i landet. Däremot har Nyland efter Lappland visat den största konsumtionen av alkohol bland sin befolkning. Lika många enkäter delades alltså ut åt både idrottsligt aktiva ungdomar likasom åt idrottsligt passiva ungdomar. Jag försökte att få ut enkäterna åt idrottare inom många olika idrottsgrenar för att få så stor variation i undersökningen som möjligt.

Resultaten jag fick fram angående ungdomarnas alkoholvanor och främst idrottarnas alkoholvanor stöder mycket tidigare teorier och resultat. Ungdomarna använder alkohol oavsett om de idrottar eller inte. I min undersökning kommer det fram att en användning av alkohol i berusningssyfte till och med är något vanligare bland de idrottande ungdomarna än bland de idrottsligt passiva ungdomarna. Användning av alkohol i berusningssyfte varje vecka tycktes vara större bland de idrottsligt passiva medan idrottsligt aktiva oftare uppgav att de dricker alkohol i berusningssyfte en till två gånger i månaden och tre till fyra gånger i halvåret. Idrottsligt passiva uppgav också något oftare att de aldrig skulle dricka sig berusade än de idrottsligt aktiva.

Dessa resultat stöder således de teorierna om att en användning av alkohol förekommer bland idrottande unga människor, ibland till och med mer än bland de övriga jämnåriga.

Individuella idrottare och lagidrottare

Lagidrottarna skiljde sig inte märkbart från de individuella idrottarna i min undersökning i användningen av alkohol. Den allmänna uppfattningen man haft angående detta är att lagidrottare skulle i viss mån använda mer alkohol än individuella idrottare. Olika undersökningar har också påvisat detta. En av förklaringarna till detta kunde vara att lagidrot-

tare oftare än individuella idrottare umgås med sina lagkompisar och kanske använder ölrickandet eller ett festande som ett sätt att bygga upp sin laganda med. Den så kallade ölkulturen inom idrotten existerar kanske mer just inom de traditionella lagidrotterna som ishockey och fotboll än vad den gör inom idrotter som simning, friidrott, orientering och andra liknande idrottsgrenar.

Tränarens roll i frågan om användning av alkohol

När föräldrarna lämnar sina barn och ungdomar till idrottsföreningens träningar så övergår ansvaret från föräldrarna till tränarna och ledarna. Eftersom barn och ungdomar tillägnar så stor del av sin tid inom idrottsföreningens ramar så blir tränarnas och ledarnas påverkan också stor. Tränarna kan på många sätt påverka sina adepters attityder till många olika saker också kring frågor om alkohol och andra droger. Mycket tyder på att man inom föreningarna inte tillräckligt lyfter fram frågor angående alkoholens skadeverkningar. Vissa undersökningar till och med tyder på att personer involverade i idrotten också använder mera alkohol än övriga vuxna (Koski, 2000). Det visade sig också i min undersökning att både lagidrottarna likasom de individuella idrottarna ansåg att deras tränare sällan tog upp frågor angående alkoholens skadeverkningar. Sammanlagt ansåg t.ex. 56% ur de båda grupperna att deras tränare sällan diskuterar dessa frågor, och enbart 2% ansåg att deras tränare ofta tar upp frågor om skadliga effekter av alkoholkonsumtion. Däremot verkar det nog som om tränarna nu och då nämner alkoholen och förespråkar för en sund livsstil. Men inte så ofta som man kanske kunde vänta sig. Också så att säga på en högre idrottslig nivå visade det sig att tränarna inte så ofta tar upp frågor kring alkohol och vilken skadeverkan den kan ha. Tränarna kanske ger sina adepter ett större personligt ansvar kring frågor om användning av alkohol och droger. Den rådande uppfattningen blir att idrottare och speciellt elitidrottare på grund av sin eftersträvan av goda idrottsliga prestationer själva "förstår" att hålla sig borta från alkohol och andra droger.

Träningsmängden och användningen av alkohol

Själva idrottsintresset eller hur mycket respondenterna ägnade sig åt idrott tycktes till viss mån ha ett samband med hur ofta de använde alkohol. Det visade sig att ju fler timmar idrott i veckan ju oftare dricker man sig berusad 1-2 gånger i månaden och 3-4 gånger i månaden. Ett aktivt idrottande antingen inom en idrottsförening eller så att säga på sin fritid hade ett samband med hur ofta respondenterna dricker sig berusade. Här bör dock påpekas att den största delen av respondenterna var mycket idrottsligt aktiva och ägnade sig åt idrott åtminstone 7 timmar i veckan eller oftare. Ändå tyder dessa resultat på att ett aktivt idrottande eller satsandet på sin idrottsliga karriär inte minskar på användningen av alkohol.

Ett aktivt deltagande i idrottsföreningens träningar tycks enligt min undersökning inte påverka på användningen av alkohol i en positiv riktning. Ett deltagande i idrottsföreningens träningar tycks åtminstone inte på något vis minska på användningen av alkohol. Jag kunde t.ex. inte finna några större skillnader mellan de som deltar fem till sju gånger i veckan i sin förenings träningar med dem som enbart deltar en till två gånger i veckan i användningen av alkohol i berusningssyfte. Här bör man också poängtera att man med detta inte direkt kan koppla ett aktivt deltagande i sin idrottsförenings träningar med en större träningsintensitet och större satsning. Individuella idrottare tränar oftare så att säga på egen

hand än lagidrottare. Resultaten tyder mera i detta fall på att en vistelse i den miljö som idrottsföreningen bjuder på inte direkt minskar på användningen av alkohol.

Tid med lagkompisar vid sidan av idrottsföreningens verksamhet och användning av alkohol

Användningen av alkohol bland lagmedlemmar har ofta förklarats som en socialisationsprocess där sammanhållningen och lagandan knyts ihop. Som det tidigare framkommer kan användning av alkohol idrottare emellan inte enbart ses som någonting som förekommer i samband med själva idrottandet. Inom föreningar finner man nya vänner vilka man också umgås med vid sidan av själva idrottandet. Jag kunde dock inte med min undersökning påstå att ett umgänge med lagkompisar vid sidan av idrottsföreningens verksamhet dramatiskt skulle öka användningen av alkohol. Jag kunde inte heller hitta några större skillnader mellan medlemmar i olika idrottsgrenar i frågan. Det tycktes ändå förekomma användning av alkohol bland lagmedlemmar vid sidan av idrottsföreningens verksamhet men detta var ändå mer sällan än ofta i detta fall.

Den förekommande alkoholreklamen inom idrotten och dess påverkan

Man har inom idrottsförbunden varit måna om att förhindra olika typer av alkoholreklam på ungdomsidrottsevenemang. Det är dock inte ovanligt att alkoholreklam förekommer på andra idrottsevenemang, ofta också på internationellt stora evenemang. Dessa evenemang når många gånger miljoner tittare, bland dem också barn och ungdomar. Jag valde att koncentrera mig på två påståenden i enkäten som respondenterna skulle ta ställning till: ”Jag tycker att alkoholreklamen inte är något problem överhuvudtaget” och ”Jag tycker man borde förbjuda alkoholreklamen i samband med idrottsevenemang” för att kunna mäta respondenternas attityder. Jag valde alltså att jämföra både idrottsligt aktiva likasom idrottsligt passiva i frågan.

På frågan om respondenterna upplever alkoholreklamen som ett problem svarade både idrottsligt aktiva och idrottsligt passiva tämligen lika. 16,7% av de idrottsligt passiva och 20,2% av de idrottsligt aktiva ansåg att det absolut inte är något problem. 5% ur den passiva gruppen och 3,5% ur den aktiva gruppen ansåg nog att det var ett problem. För övrigt kunde jag inte finna några större skillnader mellan grupperna.

Frågan om man borde förbjuda alkoholreklamen helt och hållet i samband med idrotts-evenemang gav liknande resultat. Den största delen av respondenterna (23%) höll inte med om att man borde förbjuda alkoholreklam i samband med olika idrottsevenemang. 17,5% av respondenterna tycktes dock hålla sig rätt neutrala till frågan. 8,5% av respondenterna ansåg att man borde förbjuda alkoholreklam på olika idrottsevenemang. Attityderna till alkoholreklam verkar utifrån detta att vara ganska milda. Ett aktivt idrottande tycks heller inte förändra åsikterna angående denna form av reklam inom idrotten. Man kan utifrån detta kanske påstå att den förekommande alkoholreklamen i samband med idrottsevenemang blivit något som alla känner till och har mer eller mindre accepterat.

Vid sidan av sponsorerings av olika företag i alkoholbranschen av idrottslag och evenemang förekommer det även en försäljning av alkoholhaltiga drycker (främst öl) vid olika matcher och tävlingar. Unga människor och unga idrottare ser detta och påverkas. Om deras favoritlag eller favoritidrottare signalerar en tolerans för användning av alkohol så blir kanske tröskeln mindre för att också de skall börja använda alkohol.

Diskussion kring undersökningen

Min undersökning visar alltså på vissa tendenser om att unga finlandssvenska idrottare använder alkohol lika mycket, och i vissa fall till och med mer, än andra finlandssvenska ungdomar. Undersökningen stöder andra undersökningar som visat att unga människor använder alkohol oavsett om de idrottar eller inte. Utifrån detta kan man då påstå att deltagandet i en idrottsförenings verksamhet inte minskar på användningen av alkohol bland dess aktiva.

Inom många idrottsföreningar tar tränare och lagledare inte upp frågor angående alkoholens skadeverkningar mycket på grund av att man helt enkelt inte hinner med det. Vilket ansvar har tränarna egentligen i detta då? Borde inte föräldrarna i första hand prata med sina barn om dessa saker? Den allmänna förväntningen många har på deltagande i idrottsföreningens verksamhet är att det skall leda till en hälsosam livsstil på alla sätt och vis. Det snedvridna i det hela blir att idrotten och alkoholen under en längre tid gått hand i hand, alkoholen har helt enkelt blivit en del av idrottskulturen. Alkoholen får en given del i den moderna idrotten där den så kallade supporterkulturen också får en central plats. Med detta kan man vänta sig att även unga idrottare skapar tolerans för användningen av alkohol eftersom alkoholen förknippas med deras idrottsgrenar. De flesta av respondenterna i min undersökning ansåg inte heller att alkoholreklamen i samband med idrottstävlingar var något större problem.

Tränare och ledare i idrottsföreningar har goda chanser i att påverka sina adepters åsikter angående alkohol och andra droger. Användning av alkohol har visat sig vara vanligt bland unga människor i Norden, och mycket tyder också på att detta är vanligt bland idrottande ungdomar. Tränarnas och ledarnas roller i att ta upp frågor kring alkoholens skadeverkningar kan utifrån detta ses som något viktigt vid sidan av den andra verksamheten.

Utblick för en mera hälsofrämjande verksamhet

Många idrottsföreningar strävar efter idrottsliga framgångar och man lägger också stor vikt på detta. Inget fel med det. Att lyckas inom sin idrottsgren och känna att man utvecklas är givetvis en mycket positiv sak. Många som ägnar sig åt idrott i yngre år kommer också med största sannolikhet att även göra det när de blir äldre oavsett om det är inom någon förening eller så att säga på egen hand. Idrottsföreningar kunde dock göra mer angående frågor om alkohol och andra droger. En hälsofrämjande idrottsförening både från idrottslig- och drogförebyggande synvinkel blir ett utmanande koncept. Kannas et al. (2002) t.ex. föreslår ett bättre samarbete mellan idrottsföreningen, hemmet, skolorna och andra påverkare för ett förebyggande av alkohol- och tobaksskador. Om man inom föreningen tagit

fram frågor om missbruk av alkohol och andra droger och poängterat dess skadeverkan på idrottsprestationerna så förstår idrottarna bättre att hålla sig borta från rusmedlen.

Mycket tyder också på att många föreningar tagit på sig en mera hälsofrämjande verksamhet (Koski, 2006). Frågor kring alkohol och andra droger inom idrotten måste redan på ett tidigt stadium tas upp bland de unga idrottarna. Här får man inte heller glömma vilka uppgifter de vuxna idrottarna har som förebilder åt de yngre idrottarna. Unga idrottare försöker många gånger inte enbart efterlikna det vad deras förebilder gör på idrottsbanan utan även det dom gör så att säga på sidan om.

Referenser

- Collins, T. & Vamplew, W. (2002). *Mud Sweat and Beers. A cultural History of Sport and Alcohol*. Oxford: International Publishers.
- Donnelly, P. & Young, K. (2001). The construction and confirmation of identity in sport subcultures. Ingår i A, Yannakis & M. J, Melnick (red.) *Contemporary Issues in Sociology of Sport*. Human Kinetics Publishers.
- Gustavsson, K. (2000). Idrott, folkbildning och ”genuskontraktet”. Ingår i G, Patriksson (red.) *Aktuell beteendevetenskaplig idrottsforskning*. Lund: Lunds universitet.
- Heinonen, H. (2001). Oluella ottelussa? Alkohol ja urheilun seuraaminen. *Liikunta ja tiede*, 1 (1), 29-33.
- Ilmanen, K. (2003). Miten urheilun kaupallistuminen ja viihteellistyminen vaikuttaa urheilun sisäiseen eettiseen koodistoon? Yksilökeskeinen toimintamalli saattaa johtaa urheilijan ja valmentajan määrittämään etiikkaansa rahoittajien, viihteen ja urheiluyhteisön ehdoista käsin. *Kodin, koulun ja urheiluseuran tilalle kasvattajina astuisivat sponsorit, media ja urheiluyhteisö*. *Liikunta ja tiede*, 2(2): 4-7.
- Kannas, L & Vuolle, P. (1987). Huippu-urheilijoiden alkoholinkäyttö- myytti vai todellisuutta? *Liikunta ja tiede*, 2 (87), 64-70.
- Kannas, L., Vuori, M., Seppälä, H.R, Tynjälä, J., Villberg, J., Välimaa, R., Ojala, K. (2002). Suojaako urheiluseuratoiminta nuoria päihteiltä ja tupakalta? *Liikunta ja tiede*, 4 (2), 4-10.
- Kokko, S. (2006). Urheilujärjestöjen terveysilmapiirissä positiivista värinää. *Liikunta ja tiede*, 1 (6), 14-17.
- Koski, P. (2000). Nuoret urheilijat ja alkoholi. Jyväskylän yliopisto: Liikunnan kehittämiskeskus.
- Lindfelt, M. (1999). *Idrott och moral. Reflektioner över idrottens ideal*. Mora: Bokförlaget Nya Doxa.
- Nuori Suomi ry. *Strategirapport (2003)*. Helsingfors
- Trondman, M. (2005). Träna och supa till helgen: Om föreningsidrott, socialt kapital och alkohol i unga vuxnas liv. idrottsforum.org, uppdatering #37, 050322